

استاد: جناب فارسی

مرتبط بر صدور چک بی محل می باشد صادرکننده آشنایی نسبی به این مقررات داشته و از عواقب آن اطلاع حاصل نماید.

مطالبی که در خصوص عدم امضاء برات بیان شد در این جا نیز جاری ساری می باشد و لازم اجراء می باشد.

ضمانت اجرای مندرجات الزامی چک : درمبحث راجع به چک برخلاف برات ماده خاصی در خصوص ضمانت اجرای مندرجات الزامی چک وجود ندارد اما با توجه به روح ماده ۳۱۷ از قانون تجارت که بیان گر یک قاعده حل تعارض می باشد به نظر می رسد چنانچه سندی یا نوشته ای شرایط موصوف را نداشته باشد نمی توانیم آن را چک به حساب آوریم.

چکهای خاص : براساس ماده یک قانون صدور چک و قانون ۱۳۳۷ علاوه بر چک عادی چکهای دیگری در قوانین ما پیش بینی شده است که ما تحت عنوان چکهای خاص آنها را مورد بررسی قرار میدهم:

الف (چک تضمین شده : ما دو نوع چک تضمین شده داریم :

۱- **چک تضمین شده موضوع قانون ۱۳۳۷ :** براساس این قانون به بانک ملی اجازه داده شده بود به

تقاضای مشتریان چکهائی به نام چک تضمین شده که پرداخت آن از طرف بانک تعهد شده است در دسترس صاحبان حساب قرار گیرد. در واقع به موجب این قانون صادر کننده این چک مشتریان بانک می باشند و صرفاً بانک پرداخت آن را متعهد می گردید. بنابراین قبل از صدور این چکها تا سقف چک تضمین شده مشتری مبلغی را نزد بانک و در نزد حساب خود تادیه می نمود و به محض صدور این چک این مبلغ از مالکیت مشتری خارج به مالکیت دارنده چک در می آید و بر این اساس در مواد ۲ و ۳ از این قانون مقرر شده بود فوت و حجر و ورشکستگی صادر کننده تأثیری در پرداخت این چکها نداشت و بستانکاران ورشکسته حق توقف این مبلغ را نیز نداشتند. ارزش چکها به اندازه ای بود که بر اساس رأی شماره ۷۴ هیئت عمومی دیوان عالی کشور در سال ۶۴ صدور اینگونه چکها را در ردیف اسکناس می دانست هرچند یکسان دانستن این چکها با اسکناس قابل انتقاد می باشد ولی در کل بیانگر ارزش والای این چک می باشد.

۲- **چک تضمین شده موضوع قانون صدور چک :** براساس بند ۳ ماده یک چک تضمین شده چکی است

که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت آن از طرف بانک تضمین شده است. درواقع این چک یک چک بانکی می باشد نه چک تضمین شده و چک تضمین شده چکی است که پرداخت آن توسط بانک تضمین می گردد ولی در اینجا بانک خودش صادر کننده چک می باشد نه ضامن پرداخت. ولی تا زمانی که قانون عنوان چک تضمین شده به آن داده است ناگزیریم از آن به عنوان چک تضمین شده یاد کنیم.

استاد: جاب فارسی

ب (**چک تأیید شده** : براساس بند ۲ ماده یک قانون گذار تعریفی که برای چک تضمین شده در سال ۱۳۳۷ ارائه نموده است بار دیگر این تعریف را در خصوص چک تأیید شده اعمال نموده است. لذا همانند چک تضمین شده ۱۳۳۷ صادر کننده این چک صادر کننده مشتری می باشد و پرداخت آن را بانک تعهد نموده است. ولی باید این نکته را در نظر داشت ما در خصوص قسمت اول در سال ۱۳۳۷ قوانین مختص به چک تضمین شده را در قانون پیش بینی نموده ایم و مقررات آن مشخص می باشد. اما درمورد چکهای تأیید شده صرفاً از سوی قانون گذار تعریفی ارائه نشده است ولی مقررات ویژه ای را پیش بینی نموده و مقررات ۱۳۳۷ قابل اعمال در این باره نمیباشد.

ج (**چک بسته** : چکی است که در روی آن دو خط موازی کشیده شده باشد. وجود این دو خط حکایت از بسته بودن آن می نماید و این بدان معنی است که پرداخت آن فقط به یک بانک و یا یکی از مشتریان بانک پرداخت خواهد شد.

د (**چکهای مسافرتی** : چکی است که از طرف بانک صادر میشود و وجه آنرا در هر یک از شعب بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن قابل پرداخت است. تمامی بانکها امکان صدور چک تضمینی و مسافرتی را دارند.

بررسی مسئولیت مسئولین چک : مابین بحث را تحت دو عنوان مسئولیت کیفری و مسئولیت حقوقی مورد بررسی قرار می دهیم :

مسئولیت کیفری : قبل از پرداختن به این بحث به این نکته توجه داشته باشید که مسئولیت کیفری صرفاً شامل صادر کننده میباشد تا قبل از قانون صدور چک درخصوص مسئولیت کیفری در ماده ۲۳۸ مکرر قانون مجازات عمومی صدور چک بلامحل را از مصادیق کلاهبرداری به حساب آورده بود. اما باتوجه به قانون صدور چک و اصلاحات بعدی آن مقررات ویژه ای درخصوص مسئولیت کیفری چک پیش بینی گردید.

بادقت در مواد ۳ و ۷ و ۱۰ از این قانون بطور کلی در چهار حالت ممکن است صادر کننده تحت تعقیب کیفری قرار گیرد:

۱- **صدور چک بلامحل** : باتوجه به ماده ۳ صدور چک بلامحل در دو مورد پیش بینی گردیده است:

الف (اینکه در تاریخ مندرج در چک در حساب صادر کننده موجودی وجود نداشته باشد.

ب (اینکه صادر کننده حساب مسدود چک صادر نموده باشد.

درمورد قسمت ب زمانی صادر کننده مجرم محسوب می شود که عالماً و عامداً اقدام به صدور چک نموده باشد اما در فرض الف صرف صدور چک بدون موجودی جرم تلقی می گردد.

۲- **برداشت وجه چک از حساب** : پس از صدور ممکن است صادر کننده وجه آن را از حساب خود در

بانک برداشت نماید دراینصورت قانون گذار عمل صادر کننده را جرم دانسته است.

اسناد: جاب فارسی

۳- **دستور عدم پرداخت وجه چک** : هرگاه صادر کننده پس از صدور چک دستور عدم پرداخت را صادر نماید و بانک را از پرداخت ممنوع کند به شرط آنکه ذینفع اثبات نماید علت دستور عدم پرداخت غیر قانونی و ادعای صادر کننده واهی می باشد صادر کننده مشمول مجازاتهای مقرر در ماده ۷ می گردد. البته باید این نکته را توجه داشت در مواردی قانون به صادر کننده این اجازه را داده است که به بانک دستور دهد از پرداخت چک امتناع نماید. این موارد علی القاعده زمانی است که چک از طریق نامشروع از ید صادر کننده خارج گردیده است. این موارد در ماده ۱۴ مشخص شده است.

۴- **تنظیم غیر صحیح چک** : صادر کننده نباید چک را بصورتی تنظیم نماید که بانک بعلتی از قبیل عدم مطابقت امضاء یا قلم خوردگی در متن چک یا اختلاف در مندرجات چک و امثال ذالک که بانک از پرداخت ممانعت می نماید. چنانچه چک بصورت غیر صحیح تنظیم شود و این عمل آگاهانه صورت گرفته باشد ، صادر کننده آن ممکن است مجرم تلقی شود.

در موارد چهارگانه فوق صدور چک عمل کیفری بحساب آمده و صادر کننده آن تحت تعقیب کیفری قرار می گیرد.

مواردی که نمی توان صادرکننده چک را تحت تعقیب قرار داد:

۱- چک اگر بصورت سفید امضاء صادر شده باشد: چک سفید امضاء چکی است که بدون مبلغ و تاریخ می باشد و صادر کننده اختیار درج مبلغ و تاریخ را به دارنده اعطا می نماید.

۲- ۳- مواردی که چک بابت تضمین یا بشرط صادر شده و تضمین و مشروط بودن آن در متن چک درج گردیده است.

۴- مواردی که علی رقم عدم درج تضمین یا شروط بدون چک صادر کننده اثبات نماید چک بصورت تضمین یا مشروط صادر شده است.

۵- هرگاه اثبات شود تاریخ مندرج در چک با تاریخ واقعی آن متفاوت میباشد به بیان دیگر تاریخ واقعی مقدم بر تاریخ مندرج در چک میباشد. در این صورت چک وعده دار بوده و قابل پیگیری کیفری نیست.

شرایط شکلی شکایت از صادر کننده :

الف) اعلام شکایت از سوی دارنده و رعایت مهلت های قانونی براساس ماده ۱۱ قانون صدور چک دارنده چک هرگاه بخواهد از این حق استفاده نماید ، لاجرم می بایستی بر علیه صادر کننده اعلام شکایت نموده و مهلت های قانونی را رعایت نماید.

اسناد: جاب فارسی

پس از آنکه متهم (از نظر عمومی) تحت تعقیب قرار گرفت مدعی یا شاکی خصوصی می تواند اصل رونوشت تمامی دلایل و مدارک خود را جهت پیوست به پرونده (کیفری) به مرجع تعقیب تسلیم کند و نیز میتواند قبل از اعلام ضمن دادرسی تسلیم نماید. مطالبه ضرر و زیان مستلزم رعایت آ.د.م است.

خسارت و تأخیر تأدیه در موارد قانونی قابل مطالبه است. (طبق ماده ۵۱۵ ق.آ.د.م)

ب) تحصیل گواهی عدم پرداخت : هرگاه دارنده چک بخواهد شکایت کیفری نماید میبایست اثبات نماید چک بلامحل بوده یا یکی از مواردی که جرم بحساب می آید رخ داده است . لذا برای اثبات این امر نیاز به گواهی عدم پرداخت دارد و برای صدور گواهی عدم پرداخت بانکها معمولاً مشخصات اولین دارنده را که به بانک مراجعه می نماید اخذ نموده و در گواهی درج می نماید. این مطلب از مواد ۴ و ۵ استنباط می گردد. براساس ماده ۵ هرگاه مبلغی در حساب صادر کننده باشد و این مبلغ تکافوی وجه چک را ننماید بدرخواست دارنده بانک مکلف است مبلغ موجودی در حساب را پرداخت نموده و نسبت به الباقی گواهی عدم پرداخت صادر نماید.

در پایان لازم است به این نکته اشاره نمود که هر گاه چک کیفری بحساب آید و برعلیه صادر کننده اقامه دعوی گردد ، دادگاه (درحال حاضر دادرها) موظفند پس از تفهیم اتهام ، متهم را به قید یکی از قرارهای وثیقه یا کفالت آزاد نماید. لذا بدون صدور قرار مقتضی دادرها نمی تواند متهم را آزاد نماید.

مسئولیت حقوقی متعهدین چک :

علی القاعده با رعایت مواعد قانونی مسئولیت حقوقی متعهدین چک تضامنی می باشد لذا مسائلی که راجع به مسئولیت تضامنی در برات بیان شد در اینجا نیز لازم الاجرا می باشد و دارنده میتواند بر علیه هر یک از مسئولین مجتمعاً یا منفرداً اقامه دعوی نماید.

نهایتاً به این نکته اشاره می گردد به موجب ماده ۲ قانون صدور چک ، چک جزء اسناد لازم الاجرا می باشد و منظور از سند لازم الاجرا سندی است که بدون نیاز به حکم دادگاه مدلول (محتوا) آن را می توان از طریق اجرائیات ثبت درخواست نمود. البته ناگفته نماند تنها بر علیه صادر کننده می توان از طریق ثبت اقدام نمود.

ماده امتحانی مهم از ۱ الی ۲۰ و ۲۲۳ الی ۳۲۰

برات - فته طلب - چک

فصل اول - برات

مبحث اول صورت برات

ماده ۲۲۳ - برات علاوه بر امضاء یا مهر برات دهنده باید دارای شرایط ذیل باشد :

۱ - قید کلمه (برات) در روی ورقه.

۲ - تاریخ تحریر (روز و ماه و سال)

۳ - اسم شخصی که باید برات را تادیه کند.

۴ - تعیین مبلغ برات.

۵ - تاریخ تادیه وجه برات.

۶ - مکان تادیه وجه برات اعم از اینکه محل اقامت محال علیه باشد یا محل دیگر.

۷ - اسم شخصی که برات در وجه یا حواله کرد او پرداخته می شود.

۸ - تصریح به اینکه نسخه اول یا دوم یا سوم یا چهارم الخ است.

ماده ۲۲۴ - برات ممکن است بحواله کرد شخص دیگر باشد یا بحواله کرد خود برات دهنده.

ماده ۲۲۵ - تاریخ تحریر و مبلغ برات با تمام حروف نوشته می شود. اگر مبلغ بیش از یکدفعه به تمام حروف نوشته شده و بین آنها اختلاف باشد مبلغ کمتر منطابق اعتبار است اگر مبلغ با حروف و رقم هر دو نوشته شده و بین آنها اختلاف باشد مبلغ با حروف معتبر است.

ماده ۲۲۶ - در صورتی که برات متضمن یکی از شرایط اساسی مقرر در فقرات ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ ماده ۲۲۳ نباشد مشمول مقررات راجعه به بروات تجارتي نخواهد بود.

ماده ۲۲۷ - برات ممکن است به دستور و حساب شخص دیگری صادر شود.

در قبول و نکول

ماده ۲۲۸ - قبولی برات در خود برات با قید تاریخ نوشته شده امضاء یا مهر می شود.

در صورتی که برات به وعده از رویت باشد تاریخ قبولی با تمام حروف نوشته خواهد شد.

اگر قبولی بدون تاریخ نوشته شد تاریخ برات تاریخ رویت حساب می شود.

ماده ۲۲۹ - هر عبارتی که محال علیه در برات نوشته امضاء یا مهر کند قبولی محسوب است مگر اینکه صریحاً عبارت مشعر بر عدم قبول باشد.

اگر عبارت فقط مشعر بر عدم قبول یک جزء از برات باشد بقیه وجه برات قبول شده محسوب است. در صورتی که محال علیه بدون تحریر هیچ عبارتی برات را امضاء یا مهر نماید برات قبول شده محسوب می شود.

ماده ۲۳۰ - قبول کننده برات ملزم است وجه آن را سر وعده تادیه نماید.

ماده ۲۳۱ - قبول کننده حق نکول ندارد.

ماده ۲۳۲ - ممکن است قبولی منحصر به یک قسمت از وجه برات باشد در این صورت دارنده برات باید برای بقیه اعتراض نماید.

ماده ۲۳۳ - اگر قبولی مشروط به شرط نوشته شد برات نکول شده محسوب می شود ولی مع هذا قبول کننده به شرط در حدود شرطی که نوشته مسئول پرداخت وجه برات است.

ماده ۲۳۴ - در قبولی براتی که وجه آن در خارج از محل اقامت قبول کننده باید تادیه شود تصریح به مکان تادیه ضروری است.

ماده ۲۳۵ - برات باید به محض ارائه یا منتهی در ظرف ۲۴ ساعت از تاریخ ارائه قبول یا نکول شود.

ماده ۲۳۶ - نکول برات باید بموجب تصدیق نامه که رسماً تنظیم می شود محقق گردد تصدیق نامه مزبور موسوم است به **اعتراض (پروتست) نکول**.

ماده ۲۳۷ - پس از اعتراض نکول ظهر نویسها و برات دهنده به تقاضای دارنده برات باید ضامنی برای تادیه وجه آن در سر وعده بدهند یا وجه برات را به انضمام مخارج اعتراض نامه و مخارج برات رجوعی (اگر باشد) فوراً تادیه نمایند.

ماده ۲۳۸ - اگر بر علیه کسی که براتی را قبول کرده ولی وجه آن را نپرداخته اعتراض عدم تادیه شود دارنده براتی

استاد: جناب فارسی

نیز که همان شخص قبول کرده ولی هنوز موعد پرداخت آن نرسیده است می تواند از قبول کننده تقاضا نماید که برای پرداخت وجه آن ضامن دهد یا پرداخت آن را به نحو دیگری تضمین کند.

مبحث سوم

در قبولی شخص ثالث

ماده ۲۳۹ - هرگاه براتی نکول شد و اعتراض بعمل آمد شخص ثالثی می تواند آنرا بنام برات دهنده یا یکی از ظهر نویس ها قبول کند قبولی شخص ثالث باید در اعتراض نامه قید شده و به امضاء او برسد.
ماده ۲۴۰ - بعد از قبولی شخص ثالث نیز تا برات تادیه نشده کلیه حقوقی که برای دارنده برات از نکول آن در مقابل برات دهنده و ظهر نویس ها حاصل می شود محفوظ خواهد بود.

مبحث چهارم

در وعده برات

ماده ۲۴۱ - برات ممکن است به رویت باشد یا به وعده یک یا چند روز یا یک یا چند ماه از رویت برات ، یا به وعده یک یا چند روز یا یک یا چند ماه از تاریخ برات ممکن است پرداخت به روز معینی موکول شده باشد.
ماده ۲۴۲ - هرگاه برات بی وعده قبول شد باید فوراً پرداخته شود.
ماده ۲۴۳ - موعد پرداخت براتی که یک یا چند روز یا یک یا چند ماه از رویت وعده دارد به وسیله تاریخ قبولی یا تاریخ اعتراض نامه نکول معین می شود.
ماده ۲۴۴ - اگر موعد پرداخت برات با تعطیل رسمی تصادف کرد باید روز بعد از تعطیل تادیه شود.
تبصره - همین قاعده در مورد سایر اوراق تجاری نیز رعایت خواهد شد.

مبحث پنجم

ظهر نویسی :

ماده ۲۴۵ - انتقال برات به وسیله ظهر نویسی بعمل می آید.
ماده ۲۴۶ - ظهر نویسی باید به امضاء ظهر نویس برسد ممکن است در ظهر نویسی تاریخ واسم کسی که برات به او انتقال داده می شود قید گردد.

استاد: جناب فارسی

ماده ۲۴۷ - ظهرنویسی حاکی از انتقال برات است مگر اینکه ظهرنویس وکالت در وصول راقیدنموده باشد که در این صورت انتقال برات واقع نشده ولی دارنده برات حق وصول ولدی الاقتضاء حق اعتراض واقامه دعوی برای وصول خواهد داشت جز در مواردی که خلاف این در برات تصریح شده باشد.

ماده ۲۴۸ - هرگاه ظهرنویس در ظهرنویسی تاریخ مقدمی قید کند مزور شناخته می شود.

مبحث ششم

مسئولیت :

ماده ۲۴۹ - برات دهنده کسی که برات را قبول کرده و ظهرنویسها در مقابل دارنده برات مسئولیت تضامنی دارند. دارنده برات در صورت عدم تادیه و اعتراض می تواند بهر کدام از آنها که بخواهد منفر دایا به چند نفر یا به تمام آنها مجتمع رجوع نماید.

همین حق را هر یک از ظهرنویسها نسبت به برات دهنده و ظهرنویسهای ماقبل خود دارد.

اقامه دعوی بر علیه یک یا چند نفر از مسئولین موجب اسقاط حق رجوع به سایر مسئولین برات نیست ، اقامه کننده دعوی ملزم نیست ترتیب ظهرنویسی را از حیث تاریخ رعایت کند ضامنی که ضمانت برات دهنده یا محال علیه یا ظهرنویسی را کرده فقط با کسی مسئولیت تضامنی دارد که از او ضمانت نموده است.

ماده ۲۵۰ - هر یک از مسئولین تادیه برات می تواند پرداخت را به تسلیم برات و اعتراضنامه و صورت حساب متفرعات و مخارج قانونی که باید بپردازد موکول کند.

ماده ۲۵۱ - هرگاه چند نفر از مسئولین برات ورشکست شوند دارنده برات می تواند در هر یک از غرمایا در تمام غرمایا برای وصول تمام طلب خود (وجه برات و متفرعات و مخارج قانونی) داخل شود تا اینکه طلب خود را کاملاً وصول نماید مدیر تصفیه هیچیک از ورشکستگان نمی تواند برای وجهی که به صاحب چنین طلب پرداخته می شود به مدیر تصفیه ورشکسته دیگر رجوع نماید مگر در صورتی که مجموع وجهی که از دارائی تمام ورشکستگان به صاحب طلب تخصیص می یابد بیش از میزان طلب او باشد در این صورت مازاد باید به ترتیب تاریخ تعهدتامیزان وجهی که هر کدام پرداخته اند جزء دارائی ورشکستگان محسوب گردد که به سایر ورشکسته ها حق رجوع دارند. تبصره - مفاد این ماده در مورد ورشکستگی هر چند نفری نیز که برای پرداخت یک دین مسئولیت تضامنی داشته باشند مرعی خواهد بود.

مبحث ششم

در پرداخت :

ماده ۲۵۲ - پرداخت برات بانوع پولی که در آن معین شده بعمل می آید.

ماده ۲۵۳ - اگر دارنده برات به برات دهنده یا کسی که برات به او منتقل کرده است پولی غیر از آن نوع که در برات تعیین شده است بدهد و آن برات در نتیجه نکول یا امتناع از قبول و یا عدم تادیه اعتراض شود دارنده برات می تواند از دهنده برات یا انتقال دهنده نوع پولی را که داده یا نوع پولی که در برات معین شده مطالبه کند ولی از سایر مسئولین وجه برات جز نوع پولی که در برات معین شده قابل مطالبه نیست.

ماده ۲۵۴ - برات به وعده باید روز آخر وعده پرداخته شود.

ماده ۲۵۵ - روز رویت در برواتی که به وعده از رویت است و روز صدور برات در برواتی که به وعده از تاریخ صدور است حساب نخواهد شد.

ماده ۲۵۶ - شخصی که وجه برات را قبل از موعد تادیه نموده در مقابل اشخاصی که نسبت به وجه برات حقی دارند مسئول است.

ماده ۲۵۷ - اگر دارنده برات به کسی که قبول نوشته مهلتی برای پرداخت بدهد به ظهر نویس های ماقبل خود و برات دهنده که به مهلت مزبور رضایت نداده اند حق رجوع نخواهد داشت.

ماده ۲۵۸ - شخصی که در سرو عده وجه برات را می پردازد بری الذمه محسوب می شود مگر آنکه وجه برات قانوناً در نزد او توقیف شده باشد.

ماده ۲۵۹ - پرداخت وجه برات ممکن است به موجب نسخه ثانی یا ثالث یا رابع الخ ، به عمل آید در صورتی که در روی آن نسخه قید شده باشد که پس از پرداخت وجه بموجب این نسخه نسخ دیگر از اعتبار ساقط است. ماده ۲۶۰ - شخصی که وجه برات را بر حسب نسخه بپردازد که در روی آن قبولی نوشته نشده در مقابل شخصی که نسخه قبولی شده را دارد مسئول پرداخت وجه آن است.

ماده ۲۶۱ - در صورت گم شدن براتی که هنوز قبول نشده است صاحب آن می تواند وصول وجه آن را بر حسب نسخه ثانی یا ثالث یا رابع الخ تقاضا کند.

ماده ۲۶۲ - اگر نسخه مفقود نسخه باشد که قبولی در روی آن نوشته شده تقاضای پرداخت از روی نسخه های دیگر فقط بموجب امر محکمه پس از دادن ضامن بعمل می آید.

اسناد: جاب فارسی

ماده ۲۶۳ - اگر شخصی که برات راگم کرده اعم از این که قبولی نوشته شده یا نشده باشد می تواند نسخه ثانی یا ثالث یا رابع الخ را تحصیل نماید پس از اثبات اینکه برات متعلق به او است می تواند بدادن ضامن تادیه وجه آن را بموجب امر محکمه مطالبه کند.

ماده ۲۶۴ - اگر با وجود تقاضائی که در مورد مواد ۲۶۱ و ۲۶۲ و ۲۶۳ بعمل آمده است از تادیه وجه برات امتناع شود صاحب برات مفقودی تواند تمام حقوق خود را به موجب اعتراضنامه محفوظ بدارد.

ماده ۲۶۵ - اعتراضنامه مذکور در ماده فوق باید در ظرف بیست و چهار ساعت از تاریخ وعده برات تنظیم شده و در موعد و ترتیبی که در این قانون برای ابلاغ اعتراضنامه معین شده است به برات دهنده و ظهرنویسها ابلاغ گردد
ماده ۲۶۶ - صاحب برات مفقود برای تحصیل نسخه ثانی باید به ظهرنویسی که بلافاصله قبل از او بوده است رجوع نماید.

ظهرنویس مزبور ملزم است به صاحب برات اختیار مراجعه به ظهرنویس ماقبل خود داده و راهنمایی کند و همچنین هر ظهرنویسی باید اختیار و جوه به ظهرنویس ماقبل خود بدهد تا به برات دهنده برسد ، مخارج این اقدامات بر عهده برات مفقود خواهد بود.

ظهرنویس در صورت امتناع از دادن اختیار مسئول تادیه وجه برات و خساراتی است که بر صاحب برات مفقود وارد شده است.

ماده ۲۶۷ - در صورتی که ضامن برات مفقود (رجوع به مواد ۲۶۲ و ۲۶۳) مدتی برای ضمانت خود معین نکرده باشد مدت ضمانت سه سال است و هرگاه در ظرف این سه سال رسماً مطالبه یا اقامه دعوی نشده باشد دیگر از این حیث دعوی بر علیه او در محکمه مسموع نخواهد بود.

ماده ۲۶۸ - اگر مبلغی از وجه برات پرداخته شود به همان اندازه برات - دهنده و ظهرنویسها بری می شوند و دارنده برات فقط نسبت به بقیه می تواند اعتراض کند.

ماده ۲۶۹ - محاکم نمی تواند بدون رضایت صاحب برات برای تادیه وجه برات مهلتی بدهند.

مبحث ششم

تادیه وجه برات به واسطه شخص ثالث :

ماده ۲۷۰ - هر شخص ثالثی می تواند از طرف برات دهنده یا یکی از ظهرنویسها وجه برات اعتراض شده را کارسازی نماید دخالت شخص ثالث و پرداخت وجه باید در اعتراضنامه یاد رذیل آن قید شود.
ماده ۲۷۱ - شخص ثالثی که وجه برات را پرداخته دارای تمام حقوق و ظایف دارنده برات است.

استاد: جناب فاری

ماده ۲۷۲ - اگر وجه برات را شخص ثالث از طرف برات دهند پرداخت تمام ظهرنویسها بری الذمه می شوند و اگر پرداخت وجه از طرف یکی از ظهرنویسها بعمل آید ظهرنویس های بعد از او بری الذمه اند.

ماده ۲۷۳ - اگر دو شخص متفقاً هر یک از جانب یکی از مسئولین برات برای پرداخت وجه حاضر شوند پیش نهاد آن کسی پذیرفته است که تادیه وجه از طرف او عده زیادتری از مسئولین را بری الذمه می کند اگر خود محال علیه پس از اعتراض برای تادیه وجه حاضر شود بر هر شخص ثالثی ترجیح دارد.

مبحث نهم

حقوق و وظایف دارنده برات :

ماده ۲۷۴ - نسبت به برواتی که وجه آن باید در ایران به رویت یا به وعده از رویت تادیه شود اعم از اینکه برات در ایران صادر شده باشد یا در خارج دارنده برات مکلف است پرداخت یا قبولی آن را در ظرف یکسال از تاریخ برات مطالبه نماید و الا حق رجوع به ظهرنویسها و همچنین به برات دهنده که وجه برات را به محال علیه رسانیده است نخواهد داشت.

ماده ۲۷۵ - اگر در برات اعم از اینکه در ایران صادر شده باشد یا در خارج برای تقاضای قبولی مدت بیشتری یا کمتری مقرر شده باشد حق دارنده برات باید در همان مدت قبولی برات را تقاضا نماید و الا حق رجوع به ظهرنویسها و برات دهنده که وجه برات را به محال علیه رسانیده است نخواهد داشت.

ماده ۲۷۶ - اگر ظهرنویسی برای تقاضای قبولی مدتی معین کرده باشد دارنده برات باید در مدت مزبور تقاضای قبولی نماید و الا در مقابل آن ظهرنویس نمی تواند از مقررات مربوطه به بروات استفاده کند.

ماده ۲۷۷ - هرگاه دارنده برات به رویت یا به وعده که در یکی از شهرهای ایران صادر و باید در ممالک خارج تادیه شود در موعده مقرر در مواد فوق قبولی نوشتن یا پرداخت وجه را مطالبه نکرده باشد مطابق مقررات همان مواد حق اوساقت خواهد شد.

ماده ۲۷۸ - مقررات فوق مانع نخواهد بود که بین دارنده برات و برات - دهنده و ظهرنویسها قرارداد دیگری مقرر گردد.

ماده ۲۷۹ - دارنده برات باید روز وعده وجه برات را مطالبه کند.

ماده ۲۸۰ - امتناع از تادیه وجه برات باید در ظرف ده روز از تاریخ وعده به وسیله نوشته ای که اعتراض عدم تادیه نامیده می شود معلوم گردد.

ماده ۲۸۱ - اگر روز دهم تعطیل باشد اعتراض روز بعد آن بعمل خواهد آمد.

اسناد: جاب فارسی

ماده ۲۸۲ - نه فوت محال علیه ونه ورشکستگی اونه اعتراض نکولی دارنده برات رازاعتراض عدم تادیه مستغنی نخواندکرد.

ماده ۲۸۳ - در صورتی که قبول کننده برات قبل از وعده ورشکست شود حق اعتراض برای دارنده برات باقی است.

ماده ۲۸۴ - دارنده براتی که به علت عدم تادیه اعتراض شده است باید در ظرف ده روز از تاریخ اعتراض عدم تادیه رابه وسیله اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی دوقبضه به کسی که برات رابه او واگذار نموده اطلاع دهد.

ماده ۲۸۵ - هریک از ظهنوینسها نیز باید در ظرف ده روز از تاریخ دریافت اطلاع نامه فوق آن رابه همان وسیله به ظهنوینس سابق خود اطلاع دهد.

ماده ۲۸۶ - اگر دارنده براتی که بایستی در ایران تادیه شود و بعلت عدم پرداخت اعتراض شده بخواد از حقی که ماده ۲۴۹ برای او مقرر داشته استفاده کند باید در ظرف یکسال از تاریخ اعتراض اقامه دعوی نماید. (اصلاحی ۵۸/۱۰/۲۶).

تبصره - هرگاه محل اقامت مدعی علیه خارج از محلی باشد که وجه برات باید در آنجا پرداخته شود برای هرش فرسخ یک روز اضافه خواهد شد.

ماده ۲۸۷ - در مورد برواتی که باید در خارجه تادیه شود اقامه دعوی بر علیه برات دهنده و یا ظهنوینسهای مقیم ایران در ظرف دو سال از تاریخ اعتراض باید بعمل آید. (۵۸/۱۰/۲۶)

ماده ۲۸۸ - هریک از ظهنوینسها بخواد از حقی که در ماده ۲۴۹ به او داده شده استفاده نماید باید مواعیدی که به موجب مواد ۲۸۶ و ۲۸۷ مقرر است اقامه دعوی کند و نسبت به او موعد از فردای ابلاغ احضاریه محکمه محسوب است و اگر وجه برات را بدون اینکه بر علیه او اقامه دعوی شده باشد تادیه نماید از فردای روز تادیه محسوب خواهد شد.

ماده ۲۸۹ - پس از انقضای مواعد مقرر در مواد فوق دعوی دارنده برات بر ظهنوینسها و همچنین دعوی هریک از ظهنوینسها برید سابق خود در محکمه پذیرفته نخواهد شد.

ماده ۲۹۰ - پس از انقضای مواعد فوق دعوی دارنده و ظهنوینسهای برات بر علیه برات دهنده نیز پذیرفته نمی شود مشروط بر اینکه برات دهنده ثابت نماید در سر وعده وجه برات رابه محال علیه رسانیده و در این صورت دارنده برات فقط حق مراجعه به محال علیه خواهد داشت.

ماده ۲۹۱ - اگر پس از انقضای موعدی که برای اعتراض و ابلاغ اعتراض - نامه یا برای اقامه دعوی مقرر است برات دهنده یا هریک از ظهنوینسها به طریق محاسبه یا عنوان دیگر وجهی را که برای تادیه برات به محال علیه رسانیده بود مستردا در دارنده برات برخلاف مقررات دو ماده قبل حق خواهد داشت که بر علیه دریافت کننده وجه اقامه دعوی نماید

مبحث دوم

در اعتراض (پروتست) :

ماده ۲۹۳ - اعتراض در موارد ذیل بعمل می آید :

۱ - در مورد نکول.

۲ - در مورد امتناع از قبول یا نکول.

۳ - در مورد عدم تادیه.

اعتراض نامه باید در یک نسخه تنظیم و بموجب امر محکمه بدایت به توسط مامور اجراء به محل اقامت اشخاص ذیل ابلاغ شود :

۱ - محال علیه.

۲ - اشخاصی که در برات برای تادیه وجد عند الاقتضاء معین شده اند.

۳ - شخص ثالثی که برات را قبول کرده است.

اگر در محلی که اعتراض بعمل می آید محکمه بدایت نباشد وظایف او با رعایت ترتیب بعهدہ امین صلح یار رئیس ثبت اسناد یا حاکم محل خواهد بود.

ماده ۲۹۴ - اعتراض نامه باید مراتب ذیل را دارا باشد :

۱ - سواد کامل برات با کلیه محتویات آن اعم از قبولی و ظهر نویسی و غیره.

۲ - امر به تادیه وجه برات.

مامور اجراء باید حضور یا غیاب شخصی که باید وجه برات را بدهد و علل امتناع از تادیه یا از قبول و همچنین علل عدم امکان امضاء یا امتناع از امضاء را در ذیل اعتراض نامه قید و امضاء کند.

ماده ۲۹۵ - هیچ نوشته ای نمی تواند از طرف دارنده برات جای گیر اعتراض نامه شود مگر در مواد مندرجه در مواد ۲۶۱ - ۲۶۲ - ۲۶۳ راجع به مفقود شدن برات.

ماده ۲۹۶ - مامور اجراء باید سواد صحیح اعتراض نامه را به محل اقامت اشخاص مذکور در ماده ۲۹۳ بدهد.

ماده ۲۹۷ - دفتر محکمه یا دفتر مقاماتی که وظیفه محکمه را انجام می دهند باید مفاد اعتراض نامه را روز به روز به ترتیب تاریخ و نمره در دفتر مخصوصی که صفحات آن به توسط رئیس محکمه یا قائم مقام او نمره و امضاء شده است ثبت

استاد: جناب فارسی

نمایند در صورتی که محل اقامت برات دهنده یا ظهرنویس اولی در روی برات قید شده باشد دفتر محکمه باید آنهارا توسط کاغذ سفارشی از علل امتناع از تادیه مستحضر سازد.

مبحث یازدهم

برات رجوعی

ماده ۲۹۸ - برات رجوعی براتی است که دارنده برات اصلی پس از اعتراض برای دریافت وجه آن و مخارج صدور اعتراضنامه و تفاوت نرخ بعهده برات دهنده یا یکی از ظهرنویسها صادر می کند.

ماده ۲۹۹ - اگر برات رجوعی بعهده برات دهنده اصلی صادر شود تفاوت بین نرخ مکان تادیه برات اصلی و نرخ مکان صدور آن بعهده او خواهد بود و اگر برات رجوعی به عهده یکی از ظهرنویسها صادر شود مشارالیه باید از عهده تفاوت نرخ مکانی که برات اصلی را در آن جامعاله یا تسلیم کرده است و نرخ مکانی که برات رجوعی در آنجا صادر شده است برآید.

ماده ۳۰۰ - به برات رجوعی باید صورت حسابی (حساب بازگشت) ضمیمه شود، در صورت حساب مزبور مراتب ذیل قید می گردد:

۱ - اسم شخصی که برات رجوعی بعهده او صادر شده است.

۲ - مبلغ اصلی برات اعتراض شده.

۳ - مخارج اعتراضنامه و سایر مخارج معموله از قبیل حق العمل صراف و دلال و وجه تمبر و مخارج پست و غیره.

۴ - مبلغ تفاوت نرخهای مذکور در ماده (۲۹۹)

ماده ۳۰۱ - صورت حساب مذکور در ماده قبل باید توسط دو نفر تاجر تصدیق شود و علاوه لازم است برات اعتراض شده و سواد مصدق از اعتراض نامه به صورت حساب مزبور ضمیمه گردد.

ماده ۳۰۲ - هرگاه برات رجوعی بعهده یکی از ظهرنویسها صادر شود علاوه بر مراتب مذکور در مواد ۳۰۰ و ۳۰۱ باید تصدیق نامه که تفاوت بین نرخ مکان تادیه برات اصلی و مکان صدور آن را معین نماید ضمیمه شود.

ماده ۳۰۳ - نسبت به یک برات صورت حساب بازگشت متعددی می توان ترتیب داد و اگر برات رجوعی بعهده یکی از ظهرنویسها صادر شده باشد حساب بازگشت متوالیابه توسط ظهرنویسها پرداخته می شود تا به برات دهنده اولی برسد.

استاد: جناب فارسی

تحمیلات براتهای رجوعی رانمی توان تمامابریکنفروارد ساخت هریک ازظهرنویسهاوبرات دهنده اولی فقط عهده داریک خرج است.

ماده ۳۰۴ - خسارت تاخیرتادیه مبلغ اصلی برات که بواسطه عدم تادیه اعتراض شده است ازروزاعتراض وخسارت تاخیرتادیه مخارج اعتراض و مخارج برات رجوعی فقط ازروزاقمه دعوی محسوب می شود.

مبحث دوازدهم

قوانین خارجی

ماده ۳۰۵ - درموردبرواتی که درخارج ایران صادرشده شرایط اساسی برات تابع قوانین مملکت صدوراست.

هرقسمت ازسایرتعهدات براتی (تعهدات ناشی ازظهرنویسی ضمانت قبولی وغیره) نیزکه درخارجه بوجودآمده تابع قوانین مملکتی است که تعهد درآن جابجودپیدا کرده است معذالک اگرشرایط اساسی برات مطابق قانون ایران موجودویاتعهدات براتی موافق قانون ایران صحیح باشدکسانی که در ایران تعهداتی کرده اندحق استنادبه این ندارندکه شرایط اساسی برات یا تعهدات براتی مقدم برتعهدآنها مطابق باقوانین خارجی نیست.

ماده ۳۰۶ - اعتراض وبطورکلی هراقدامی که برای حفظ حقوق ناشیه از برات واستفاده ازآن درخارجه بایدبعمل آیدتابع قوانین مملکتی خواهدبود که آن اقدام بایددرآنجا بشود.

فصل دوم

در فته طلب

ماده ۳۰۷ - فته طلب سندی است که بموجب آن امضاءکننده تعهدمی کند مبلغی درموعدمعین یاعندالمطالبه دروجه حامل یاشخص معین ویابه حواله کرد آن شخص کارسازی نماید.

ماده ۳۰۸ - فته طلب علاوه برامضاء یا مهر باید دارای تاریخ ومتضمن مراتب ذیل باشد -

۱ - مبلغی که بایدتادیه شود باتمام حروف.

۲ - گیرنده وجه.

۳ - تاریخ پرداخت.

استاد: جناب فارسی

ماده ۳۰۹ - تمام مقررات راجع به بروات تجارتي (ازمبحث چهارم الي آخر فصل اول اين باب) درمورد فته طلب
نيز لازم الرعايه است.

فصل سوم

چک

ماده ۳۱۰ - چک نوشته اي است که بموجب آن صادرکننده وجوهي را که در نزد محال عليه دارد کلايا بعضا مسترد يابه
ديگري واگذاري نمايد.

ماده ۳۱۱ - در چک بايد محل وتاريخ صدور قيد شده وبه امضاي صادرکننده برسد ، پرداخت وجه نبايد وعده داشته
باشد.

ماده ۳۱۲ - چک ممکن است در وجه حامل يا شخص معين يابه حواله کرد باشد ممکن است به صرف امضاء در ظهر به
ديگري منتقل شود.

ماده ۳۱۳ - وجه چک بايد به محض ارائه کارسازي شود.

ماده ۳۱۴ - صدور چک ولو اينکه از محلي به محل ديگر باشد ذاتاعمل تجارتي محسوب نيست ليکن مقررات اين قانون
از ضمانت صادرکننده و ظهرنويسها و اعتراض واقامه دعوي و ضمان و مفقود شدن راجع به بروات شامل چک نيز خواهد
بود.

ماده ۳۱۵ - اگر چک در همان مکاني که صادر شده است بايد تاديه گردد دارنده چک بايد در ظرف پانزده روز از تاريخ
صدور وجه آن رامطالبه کند و اگر از يک نقطه به نقطه ديگر ايران صادر شده باشد بايد در ظرف چهل و پنج روز از تاريخ
صدور چک مطالبه شود.

اگر دارنده چک در ظرف مواعيد مذکوره در اين ماده پرداخت وجه آن رامطالبه نکند ديگري دعوي او بر عليه
ظهرنويس مسموع نخواهد بود و اگر وجه چک به سببي که مربوط به محال عليه است از بين برود دعوي دارنده چک
بر عليه صادر کننده نيز در محکمه مسموع نيست.

ماده ۳۱۶ - کسي که وجه چک را دريافت مي کند بايد ظهر آن رامضاء يا مهر نمايد اگرچه چک در وجه حامل باشد.
ماده ۳۱۷ - مقررات راجعه به چک هائي که در ايران صادر شده است در مورد چک هائي که از خارجه صادر شده
و بايد در ايران پرداخته شود نيز رعايت خواهد شد ليکن مهلتی که در ظرف آن دارنده چک مي تواند وجه چک رامطالبه
کند چهار ماه از تاريخ صدور است.

فصل چهارم

در مرور زمان

ماده ۳۱۸ - دعاوی راجعه به برات و فته طلب و چک که از طرف تجاریا برای امور تجاری صادر شده پس از انقضای پنج سال از تاریخ صدور اعتراضنامه و یا آخرین تعقیب قضائی در محاکم مسموع نخواهد بود مگر اینکه در ظرف این مدت رسماً اقرار بدین واقع شده باشد که در این صورت مبداء مرور زمان از تاریخ اقرار محسوب است.

در صورت عدم اعتراض مدت مرور زمان از تاریخ انقضاء مهلت اعتراض شروع می شود.

تبصره - مفاد این ماده در مورد بروات و چک و فته طلبهائی که قبل از تاریخ اجرای قانون تجارت مصوب ۲۵ دلو ۱۳۰۳ و ۱۲ فروردین ۱۲۰۴ خرداد ۱۳۰۴ صادر شده است قابل اجراء نبوده و این اسناد از حیث مرور زمان تابع مقررات مربوطه مرور زمان راجع به اموال منقوله است.

ماده ۳۱۹ - اگر وجه برات یافته طلب یا چک را نتوان به واسطه حصول مرور زمان پنج سال مطالبه کرد دارنده برات یافته طلب یا چک می تواند تا حصول مرور زمان اموال منقوله وجه آن را از کسی که به ضرر او استفاده بلا جهت کرده است مطالبه نماید.

تبصره - حکم فوق در موردی نیز جاری است که برات یافته طلب یا چک یکی از شرایط اساسی مقرر در این قانون را فاقد باشد.

باب پنجم**اسناد در وجه حامل**

ماده ۳۲۰ - دارنده هر سند در وجه حامل و برای مطالبه وجه آن محق محسوب می شود مگر در صورت ثبوت خلاف معذک اگر مقامات صلاحیتدار قضائی یا پلیس تادیه وجه آن سند را منع کند تادیه وجه به حامل مدیون رانسبت به شخص ثالثی که ممکنست سند متعلق به او باشد بری نخواهد کرد.